

Obsah

In: Trávníček, František. *Neslovesné věty v češtině. Díl II, Věty nominální*. Brno: Filosofická fakulta s podporou Ministerstva školství a národní osvěty, 1931, pp. [220]-223

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/118777>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Obsah.

Strana

Úvod § 1: Podstata nominálních vět, jejich rozdělení a význam	3
A. Typy nominálních vět § 2—23.	
1. Zvolací věty § 2—5	6
a) Nominativní 2—3; b) vokativní 4; c) genitivní, dativní; akusativní a předložkové 5.	
2. Deiktické věty: staročes. nominální věty po deiktických interjekcích a různé typy nové 6	20
3. Citové věty § 7—9	26
Staročeské příklady 7, novočeské 8; adverbialní pojetí jmen a ztráta větné platnosti 9.	
4. Imperativní věty 10	36
5. Tázací věty § 11—13	40
Věty nominativní, adverbialní a s tázacími zájmeny 11. Deliberativní infinitivy 12. Staročes. typ <i>nenie kto pomoha</i> a novočes. <i>kdepak</i> 13.	
6. Kvalifikující věty § 14—18	48
Věty v užším smyslu kvalifikující 14, nápisy, tituly, adresy atp. 15; některé zvláštní typy (<i>oči jako oči, a konec</i> atp.) 16. Jména a adverbia potakací nebo popírací, zejména <i>ne</i> (a staročes. <i>nie</i>) 17. <i>Pravda(še)</i> 18.	
7. Popisné věty 19	63
8. Gnómičné věty 20	65
9. Vypravovací věty 21	66
10. Oznamovací věty § 22—23	68
Věty různých typů 22; <i>třeba (potřeba, potřebie), možno, možné, možná</i> a jejich vývoj 23.	

B. Vývoj nominálních vět § 24—87.

Jde v podstatě o to, jaký je modus vivendi mezi větami nominálními, interjekčními a slovesnými 24 75

1. Nominální věty a elipsa slovesa § 25—30.	
Běží o poměr nominálních vět k slovesným 25	76

a) Elipsa spony:

Nominální věty jsou starší vývojové stadium než věty sponové (*škoda ho || je ho škoda*); sekundární nominální věty? 26 77

b) Elipsa významového slovesa: 81

Vynecháváním různých významových sloves vznikají sekundární nominální věty 27.

Některé nejisté nebo zdánlivé případy elipsy jednak sloves znamenajících chůzi nebo jiný pohyb 28, jednak sloves jiných 29.

Negace *ne* (staročes. a slovens. *nie*) ve větné platnosti 30.

2. Povaha a rozsah nominálních vět § 31—35 99

Primitivnost nominálních vět po stránce výrazové 31.

Nominální věty se vyskytují nejčastěji při vzrušení, náladovosti, ale z části se drží jazykovou konservativností 32.

Nominál. věty samostatné a v souvětí; stará paratactická souvětí nominální se chápou za jednu větu (*učení — mučení*) 33.

Časová platnost nominálních vět 34.

Nevhodné nominál. věty v novočes. písemnictví 35.

3. Věty nominální a interjekční 109

Některé nominál. věty nabývají povahy interjekční a někdy naopak se věty od původu interjekční chápou za nominální 36.

4. Adverbialisace nominálních vět § 37—43.

Jména s větnou platností se chápou časem za adverbia:

a) substantiva: 111

strach, div, hanba, škoda, hrůza, radost, žel atp. 37; *lež (nelže)* 38; *třeba, potřeba, potřebie* 39; *síma, tma, čas, večer, půlnoc atd., pravda, bída, pokoj, konec* 40; *vřru, moc, síla, hromadu, trochu, hrůzu, ještě chvílku* 41;

b) adjektiva: 121

typ *dobro čísti svatě písmo a lépe píti čistou vodu* 42; typ (*je*) *dobro > dobře*; (*je*) *jisto > za jisté*; (*je*) *sucho, lépe* 43.

5. Verbalisace nominálních vět § 44—46.

Verbalisace jen po stránce významové (*nelze*); změna vazby substantivní (*strach mi > strach mě*); nomin. se chápe za akus. (*dobrý den!*) 44 125

Verbalisace formální, změna jména ve finitní sloveso: *nelže > *nelžeti*; vých.-slovens. *treba > trebalo*; záp.-slovens. *pravda > pravda-ce* 44^a 127

Verbalisace přidáním sponového slovesa: *třeba > je třeba* 45; *umřel jsem atp.* 46 128

6. Ztráta větné platnosti § 47—75.

Nominální věta často ztrácí větný význam a stává se částí jiné věty; to je důležité pro pochopení vývoje indoevrops. věty rozvité 47 132

Samostatné části větné § 48—58.

Z bývalých nominálních vět se vyvinuly nezřídka samostatné části větné, oddělené zpravidla od ostatku věty pausou 48. Jsou to: 1. vokativ 49, 2. gramatic. podmět 50—54, 3. psycholog. podmět 55, 4. aposice a jmenný atribut 56—58 135

Normální části větné § 59—75.

Jsou proti samostatným částem dalším stadiem ve vývoji nominálních vět, neboť jsou i gramaticky pevně spaty ve větnou jednotku. Jejich bývalá větná platnost se poznává z různých známek, hlavně z tvaru 59 153

1. Podmět (*radost—mladost* atp.) 60 155
2. Přívlastek (*spálili kdejaké poleno...*) 61 156
3. Předmět: staročes. *uzřela dva anděly...*; *vida ho!* 62; *pozvali kde-koho...*, *nemám co dělat* atp. 63 157
4. Jmenný praedikát (doplňok): *učení—mučení, jak živ jsem to neviděl* 64; *přišel sám smích, vlasy měl jeden prsten* atp. 65 162
5. Adverbiální určení § 66—75.

Na něm lze nejčastěji a dosti zřetelně vystopovati, že je od původu samostatnou větou nominální 66 166

- a) Určení času: 167
dialektic. co chvíla || spisov. *co chvíli*, staročes. *v ta doba*, dial. *trvalo to hrůza let* atp. 67; *adverbia a adverbiál. výrazy večer, ráno, v neděli, třetí den* atp. 68; *konec, začátek března* atp., *svátek ne-svátek* atp. 69.
- b) Určení místa: 175
kraj světa, konec vsi, na kraj světa atp., *prostřed* 70; staročes. *jedna míle* || *novoč. jednu míli*; *cesta necesta* atp. 71.
- c) Určení způsobu a míry: 179
pravda, třeba(s), až hrůza a j., div, na div..., slovens. *vera, trocha, troška*; *jedna radost*; *skok* »skokem«, *ostatek, konec konců*; staročes. *díel* »dílem«, *obyčej* »obyčejně« atp. 72; staročes. *málo ne, nemá(e), laš. nemá'* 73 168
jedno (jedne, jedné) jen, jenom atp. »něm. nur«; staročes. *o jednom chlebu* »jen o chlebě« 74 186
 staročes. *jedno, prvé, druhé, tretie...*, »za první...« 75.

7. Různý vývoj stejných nebo podobných nominálních vět § 76—87.

Nominální věty se vyvíjejí různě — buď ztrácejí větnou platnost anebo se mění v slovesné věty sponové — podle své vlastní povahy a podle souvislosti. Různý vývoj se pozoruje i u týchž vět; ukáží to na případech typu *Čstibor, múdra hlava* 76 193

V uvedeném typě je bývalá nominál. věta *múdra hlava* aposicí ke jménu *Čstibor*; na původní větnou platnost ukazuje mimo jiné pádová

nekongruence 77	194
Další vývojové podoby jsou tyto:	
typ (člověk) s bílou bradú; (zámek) ze samého zlata; (člověk) [maje] dluhú bradu 78	197
akusativ qualitatis 79	199
genitiv qualitatis: jeho větná platnost 80; neobvyklé příklady u novočes. spisovatelů 81	201
instrumentál qualitatis a zřetelový: a) typ tvrdú šíjú 82; b) typ chudý duchem 83; c) typ přímím (múdrá hlava), rodem (Moravan) 84	205
výrazy typu (Žižka) o jednom očě, (člověk) na pied 85	208
adjektiva typu jednooký 86	209
složená substantiva typu mokronos a potměchut	210
Seznam skratek	212
Rejstřík	213

